

**BOLALAR SEREBRAL FALAJIDA AQLIY RIVOJLANISH
KAMCHILIKLARINING DIAGNOSTIKASI**

Yunusov Mirsaid Xudayarovich

Jizzax Davlat Pedagogika Universiteti

Maxsus pedagogika kafedrasi o'qituvchisi

yunusovm26@gmail.com

tel: +99891 943 33 00

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15385491>

Annotatsiya

Psixodiagnostika bolalar serebralpalsi bo'lgan bolaning hozirgi ruhiy holatining xususiyatlarini va potentsial aqliy rivojlanish imkoniyatlarini (proksimal rivojlanish zonasi) aniqlash imkonini beradi.

Kalit so'zlar: Bolalar serebral falaji, aqliy rivojlanish, diagnostika, prinsip, tematik appersepsiya testi, Rorschach testi, Luscher testi, rasm chizish.

Аннотация

Психодиагностика позволяет выявить особенности актуального психического состояния и потенциальные возможности психического развития (зону ближайшего развития) ребенка с детским церебральным параличом.

Ключевые слова: Детский церебральный паралич, психическое развитие, диагностика, принцип, тематический апперцептивный тест, тест Роршаха, тест Люшера, рисунок.

Abstract

Psychodiagnostics allows you to identify the characteristics of the current mental state and potential mental development opportunities (zone of proximal development) of a child with cerebral palsy.

Keywords: Cerebral palsy, mental development, diagnostics, principle, thematic apperception test, Rorschach test, Luscher test, drawing.

Bolalar serebral falaji va o'smirlarni psixodiagnostika qilish jarayonida bir qator asosiy tamoyillarga rioya qilish kerak[1]:

Bolalar serebral falajli bola uchun mavjud bo'lgan faoliyat kontekstida psixologik tekshiruv o'tkazishga qaratilgan **faoliyat printsipi: mohiyatan amaliy, o'yinli, ta'lim;** olingan psixologik ekspertiza ma'lumotlarini **sifatli tahlil qilish printsipi** . Bu L.S. kontsepsiyasiga asoslangan printsiptir. Vygotskiyning bola rivojlanishi jarayonida ta'limning hal qiluvchi roli haqida rivojlanish buzilishlarini psixologik diagnostika qilishda juda muhimdir. Psixolog uchun nafaqat test topshirig'ini bajarishning yakuniy natijasi, balki bolaning ishlash usuli, o'rganilgan ko'nikmalarini yangi vazifaga o'tkazish qobiliyati, bolaning

topshiriqqa munosabati va uning natijalarini o'zi baholashi ham muhimdir.

Shaxsiy yondashuv printsipi psixolog individual simptomni emas, balki butun bolaning shaxsiyatini tahlil qiladi;

Qiyosiy yondashuv printsipi psixolog sog'lom bolaning aqliy rivojlanishining xususiyatlarini to'g'ri yo'naltirishi kerak;

Bolaning aqliy rivojlanishini diagnostika qilishning kompleks yondashuvi printsipi bolalar serebralpalsi bo'lgan bolaning rivojlanishidagi buzilishlarni keltirib chiqaradigan ko'plab omillarni hisobga olishni o'z ichiga oladi: klinik, pedagogik, psixologik, ijtimoiy.

Rivojlanish buzilishi bo'lgan bolalarni tekshirishda rivojlangan vizual faoliyat darajasi va vizual idrok holati, fazoviy tushunchalar va vosita funksiyalari kabi ko'rsatkichlarni hisobga olish juda muhimdir.

Jiddiy motorli nuqsonlari bo'lgan bolani o'rganishda vosita rivojlanish darajasini, nozik vosita mahoratini va fazoviy tushunchalarni baholash uchun vazifalarni kiritish kerak.

Miya falajli bolalarni psixologik o'rganishning o'ziga xos xususiyati bolaning rivojlanishining uzoq muddatli prognozini olish uchun o'quv eksperimentidan foydalanish hisoblanadi.

O'quv eksperimenti natijalarini baholash mezonlari:

sog'lom bolalarda faol xarakterga ega bo'lgan va aqliy qobiliyatning pasayishi va aqliy rivojlanishning pasayishi bilan buziladigan **orientatsiya faoliyati**;

yordamni idrok etish qobiliyati. Baholash bola olgan maslahatlar soniga qarab amalga oshiriladi. Sog'lom bolalar uchun 1 dan 5 gacha, aqli zaif bolalar uchun 20 tagacha;

bolaning vazifalarni bajarganligi asosida xarakteristikaning **og'zaki formulalarini berish qobiliyati**.

Mahalliy psixodiagnostikada barcha intellektual testlardan eng ko'p qo'llaniladigan D. Weksler texnikasidir. 5 yoshdan 16 yoshgacha bo'lgan bolalarning intellektual rivojlanishini o'rganish uchun mo'ljallangan, mamlakatimiz sharoitlariga maxsus moslashtirilgan metodologiya versiyasi mavjud. Wechsler testining afzalligi shundaki, u nafaqat umumiy intellekt darajasi, balki turli xil og'zaki va og'zaki bo'lmagan (bolalar versiyasida) o'rganishga qaratilgan subtestlarning kombinatsiyasi tufayli uning tuzilishining xususiyatlari haqida tasavvurga ega bo'lishga imkon beradi. - 12) intellektual - xususiyatlar, ifodalash darajasi yagona 20 balli shkala bo'yicha hisoblanadi. Bu bolaning intellektual faoliyatining qaysi jihatlari eng yomon rivojlanganligini,

qaysi jihatlar orqali kompensatsiya sodir bo'lishi mumkinligini aniqlash va uning yutuqlarini boshqa bolalarning o'rtacha standartlari va imtihon natijalari bilan solishtirish imkonini beradi.

Ushbu texnikadan foydalangan holda, birinchi navbatda, tekshiruv vaqtida sub'ektlarning barcha individual xususiyatlarini va ularning xatti-harakatlarining xarakterini hisobga olish va qat'iy qayd etish kerak. Bu ularda mavjud bo'lgan intellektual buzilishlarni aniqroq baholashga imkon beradi va shaxsiy va boshqa omillar vazifalarni bajarish jarayoniga qanday ta'sir qilishini aniqlashga imkon beradi.

Quyidagi ko'rsatkichlar aniqlanadi:

bolaning eksperimentator bilan muloqot qilish xususiyatlari: u osongina aloqa o'rnatadimi, savol beradimi va qanday turdagi, o'zi haqida nimadir aytadi va hokazo;

motivatsiya xususiyatlari: vazifalar qiziqish uyg'otadimi, muvaffaqiyatsizlikka qanday munosabatda bo'ladi, bola o'z imkoniyatlari va yutuqlarini qanday baholaydi;

faoliyatning dinamik xususiyatlari : impulsivlik, topshiriqlarni bajarishda shoshqaloqlik yoki letargiya, sekinlik, charchoq;

Diqqatning xususiyatlari: chalg'ituvchanlik, o'zgaruvchanlik, ikkilanish e'tibor, o'z-o'zini nazorat qilish ko'rsatkichlari;

vosita ko'nikmalarining xususiyatlari: harakatlar tezligi, muvofiqlashtirish, mushak tonusining kuchi, harakatlarning aniqligi va boshqalar. d.;

nutq xususiyatlari: shakllanmagan frazeologik nutq, talaffuzdagi qiyinchiliklar, so'zlarni noto'g'ri ishlatish, tilning sirpanishi, nutq inertsiyasi, nutqning tartibga solish funksiyasining buzilishi;

topshiriqlarni bajarish usullari: sinov va xato orqali hal qiladi yoki mantiqiy usullarni qo'llaydi, topilgan usulni o'xshash vazifalarga o'tkazadi va hokazo.

Ko'pgina mahalliy va xorijiy tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, bolalar serebralfalajli bolalarni klinik psixologik o'rganish majmuasida neyropsikologik usullardan foydalanish tavsiya etiladi, chunki shu tarzda olingan ma'lumotlar vizual va eshitish idrokining holatini baholashga imkon beradi. nutq, xotira - boshlang'ich maktab ko'nikmalarini (o'qish, yozish, hisoblash, arifmetik muammolarni hal qilish) o'zlashtirish imkoniyatini beradigan funksiyalar.

Yuqorida sanab o'tilgan aqliy funksiyalarning alohida buzilishlariga qo'shimcha ravishda, bolalarning o'rganishdagi qiyinchiliklari miya faoliyatining

umumiy nospetsifik buzilishlari tufayli yuzaga kelishi mumkin, bu kortikal-subkortikal o'zaro ta'sirlarning diskoordinatsiyasini aks ettiradi.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, g'ayritabiiy bolaning neyropsikologik tadqiqoti ma'lumotlari kognitiv buzilishning tuzilishini aniqlashtirishga imkon beradi, bu prognoz va psixologik-pedagogik yordamni individuallashtirish masalalarini hal qilishda juda muhimdir.

A.R. Luriyaning neyropsixologik texnikasini kognitiv buzilish belgilari bo'lgan bolalarni o'rganish uchun moslashtirilgan quyidagilarga imkon beradi:

oliy ruhiy funktsiyalar holatini sifat jihatidan baholashning asosiy mezonlarini ajratib ko'rsatish;

yuqori aqliy funktsiyalar holatini sifat va miqdoriy baholash mezonlarini aniqlash, ularning buzilish darajasini aniqlash, u bilan tuzatish ishlari jarayonida bir xil bolaning takroriy tadqiqotlari natijalarini solishtirish, shuningdek bir hil yoki heterojen klinik guruhlardan bir xil yoshdagi bolalarning neyropsikologik xususiyatlarini solishtirish.

Psixodiagnostikada shaxsiyat xususiyatlarini aniqlash uchun maxsus usullar qo'llaniladi: shaxsiyat anketalari (G. Eysenck anketasi, MMPI, J. Teylor tashvish shkalasi, R. Cattell 16-faktorli shaxs so'rovi, PDO Lichko, LOBI va boshqalar) va proyektiv usullar (test) Rosenzweigning umidsizlikka chidamliligi, tematik appersepsiya testi (TAT, CAT), Rorschach testi, Luscher rangni afzal ko'rish testi, rasm chizish testlari: "Insonni chizish" va uning variantlari, "Uy-daraxt-odam", "Mavjud bo'lmagan hayvon", "Rasm chizish. oila" va boshqalar)

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Психолого-медико-педагогическое обследование детей дошкольного и младшего школьного возраста Авторы-составители: Р.К.Айтжанова, Р. А.Сулайменова, А.К.Ерсарина и др. Алматы, 2000г.
2. Диагностика психического развития в раннем детстве. Авторы-составители: Р.К.Айтжанова, Р.А.Сулайменова, А.К.Ерсарина и др. Алматы, 2000г.
3. Отбор детей в специальные дошкольные учреждения. - М , 1992. Составители: Власова Т.А., Лебединская К.С., Мачихина В.Ф.
4. Психолого-педагогическая диагностика. Под редакцией И.Ю.Левченко и СДЗабрамной. М., АСАДЕМА, 2005г.
5. Венгер А. А., Выгодская Г Л , Леонгард Е.И. Отбор детей в специальные Дошкольные учреждения. М., Просвещение, 1972 г.
6. Юнусов, М. (2020). ТҲЕ ИМПОРТАНСЕ ОҒ МОДЕРН ТЕСҲНИСАЛ ДЕВИСЕС ИН ТҲЕ ДЕВЕЛОПМЕНТ ОҒ ҲЕАРИНГ. Архив Научных

THEORETICAL ASPECTS IN THE FORMATION OF PEDAGOGICAL SCIENCES

International scientific-online conference

Публикаций ЖСПИ, 1(71). извлечено от
[ҳттпс://ссиенсе.иеду.уз/индекс.пхп/архиве_жспи/артисле/виев/6366](https://science.iedu.uz/index.php/архиве_жспи/артисле/виев/6366)

